

חיים וייצמן: האישי

בלימודיו הוא פחד פחד מוות מסני ההחי של אנשי האוויר, הסטודנטים הנצחיים שלא הגיעו לשום הישג אישי, לשום קיום מבוסס. היתה זאת תכונה בולטת של האישי, חיובית ושלילית כאחת. שלא שכת אף לרבע אחד בחייו לדאוג גם לעתידו הפרטי. הוא רצה להיות עצמאי מבחינה כלכלית, בעל עמדה מוכרת בזכות עצמו. הוא השיג את חלומו כשהפך ממציא בעל עמדה בינלאומית, אמיד, אם לא עשיר מופלג. הכימיה הפוליטיקה היו משולבות בחייו עד ימיו האחרונים.

באוניברסיטה הוסיף וייצמן להיות חובב ציור, לנהל תעמולה בין חבריו, אלפי הסטודנטים היהודיים מרוסיה שהצטופפו במכללות הזרות מפני שמכללות כולדתם היו סגורות לפנייהם. היתה זאת חיבת ציון מורה: מש' הו בלתי-מוגדר בהחלט, בעל מטרה ברורה למדי, אך בלי כל רך מעשית להגיע אליה; משהו מלהיב ומרומם את הרוח, אך אינו מחייב לשום מעשה — פרט לויכוחים בלי התחלה וכלי סוף, על קיבה ריקה למחצה, בכתי

על הקונגרסים. אנשי המזרח הרגישו עצמם מקופחים ומושפלים. התנהגותם האישית של הרצל ונורדאו הרגיוזה. מעין חצר-מלכות קמה מסביבו (של הרצל). כתב וייצמן, "הצר של מעריצים שהתימרו לשמור עליו ממגע קרוב מדי עם ההמון... יחסו (של נורדאו) ליהודי מזרח אירופה היה שחצני... לא אהבנו את נימת האלגנטיות, נימת השייכות המדומה לעולם הגדול, שצינה את הציונות הרשמית, הפראקים, החליפות השחורות ולבושי האופנה... הרגשנו באינחיות...".

מרותו של הרצל היתה עצומה. אולם כשחלפו השי-נים, ומכל הפעולות רבות-הרושם של הרצל, פגישותיו עם שליטי העולם ושריו, לא יצא ולא כלום, דתה מרות זו. הסיקה שנוצרה על ידי וייצמן, ושקראה לעצמה "הסיקה הדמוקרטית" (כדי לרמוז על שלטונו המלכותי של הרצל) התרחבה. הפעצה הסופית באה בדמות הצעת אוגנדה.

ההיסטוריון יסכים, מן הסתם, עם וייצמן כי ההצעה האנגלית המפורסמת להקים בית לאומי יהודי בחלק מן הארץ האפריקאית לא היתה רצינית מעולם, ולא היתה יכולה להיות מעשית מכל בחינה שהיא. הפוגרום של קייטוב הוא שהבהיל את הרצל, הגיע אותו לעשות מעשה פזיז. הוא נתקל מיד בקיר אסום של התנגדות יהודי המזרח, שבאו אל הציונות מן ההוי הדתי-הרומנטי ושלא יכלו כלל לתאר לעצמם מדינה יהודית שאינה בארץ ישראל. חיים וייצמן ומנחם מנדל אוסישקין היו מנהיגיהם. הרצל לא נרסא מן המהלומה. אשה צעירה קרעה את מפת אוגנדה מעל דוכן הנשיאות, קראה להרצל בשם "בוגדי". כעבור זמן קצר, בגיל 44, מת.

איך הצאר הרוסי?

המערכיים, שהשתלפו על ההסתדרות הציונית, לא שלחו לייצמן מעולם על בגידתו במנהיגם הנערץ משך שנות הויכוח היה וייצמן דוצנט-פרטי באר

חיים וייצמן 1925

הפגישה ההיסטורית פייצל — וייצמן

זורה וייצמן ובנה בנימין

ניברסיטה של ג'נבה, בה למד קודם לכן. העיר היתה מרכז המהפכנים הרוסיים. תוך מלחמה קשה בהם הצליח וייצמן להקים בה תא. ציוני, להפוך מנהיגו המוכר. תוך כדי כך נתקל באנשים רבים שזכו אחר כך בשם עולמי. אחד מאלה היה פלכאנוב, המנהיג הראשון של המארכ-סיום הרוסי, מורהו של לנין. מה זכותך לשבור את אחדותנו? שאל פלכאנוב. אווני, עוד איך הצאר הרוסי? השיב וייצמן בחוצפה.

אחרי ענין אוגנדה התמסר וייצמן יותר ויותר לכי-מיה, נטש את הפעולה הציונית. הוא החליט להגר לברי-טניה. הוא לא תאר לעצמו שהחלטה זו תעשה, פעם, היסטוריה.

לפני שעבר למכללה של מאנצ'סטר כבש כיבוש חשוב. זורה וייצמן היתה צעירה ממנו בשבע שנים, אחת הסטודנטיות מעיר רוטסווב שהיו חפשיות מתסביכי תחום המושב, רגילות לחיים חופשיים יותר. בניגוד לאחרים לא עסק במהפכה או בציונות, לא בילו את הלילות בויכוחים אינסופיים. התייחסו ללימודיהם ברצינות. זורה למדה רפואה, היתה שקטה. הגיונית ומעשית. וייצמן נשא אותה לאשה בדאנציג. היא נישאה לא רק לו אלא גם לציונות אליה הגיעה, כמעט בהכרח, במרוצת השנים.

אפשר רק לנחש שהשפעתה עליו, משך 52 שנה, היתה עצומה.

מעבר לסוף העולם

וייצמן הצליח באנגליה. הוא עלה בסולם המקצוע, הפך כמעט פרופסור (אף כי לא הגיע מעולם לפרו-ססורה מלאה). אפשר לאמר: הוא גילה את אנגליה. בעיני יהודי רוסיה היה הנגה ריין סוף העולם. רוסיה היתה המזרח האפל, ארץ הבורות והעריצות. גר-מניה, שהחלה או להפוך מעצמה עולמית עיקרית אחרי איחודה בידי ביסמארק הגדול, היתה ארץ הכערב, החופש, ההישג.

ליהודים אלה היתה אנגליה באמת תגלית. האופי השקט, העצור והמוחנך של הבריטים משך את לבם. האנגלים היו כמעט בכל ההיפך מן הרוסים: הם ידעו להתבדר, לדבר בקלילות על ענינים של חיים ומות. לוד ג'ורג', שהתלווץ על הקרבות בחזית צרפת בהם מצאו מאות אלפים את מיתם, בלפור, שונח את ועיות השלום כדי לשחק טניס, הקסימו את וייצמן, שלא היה לו מעולם כל ענין בחיים מלבד הציונות והכימיה. אפשר לחשוך בו כי האמביציה להידמות לאנגלים היתה אחת האמביציות הנסתרות של חייו.

הפוליטיקה היא משחק של כוחות מוחשיים. אולם בתחום זה ישנה השעפה רבה לגורמים אישיים, לסעמים זעירים ביותר. אין ספק שהערצת האנגלים מלאה תפקיד

עם הנשיא טרוימו בוושינגטון

קפה זולים שהיו מוכנים לתת אשראי ולחמניות לסטור דנטים עניים חסרי-כוח.

הקדוש והמעשי

ואו קרה דבר גדול. בוינה הופיעה חוברת קטנה. תיאודור הרצל, עתונאי, כותב פיליטונים (טובים) ומחזות (רעים) הופיע על הבמה.

קשה לתאר ניגוד חזק יותר מאשר זה שהיה קיים בין הרצל לוייצמן, שני האישים אשר המאבק המר בין ניהם הוא הפרק הראשון של הציונות. הרצל היה יהודי מערבי אופייני. וייצמן היה אופייני לא פחות ליהודי המזרח. הרצל היה נעלה וגאיבי, וייצמן היה פיקח ומעשי. הרצל ידע לעטוף גם את הדבר הקטן ביותר בהוד של קדושה. וייצמן ידע לראות גם בדבר הקדוש ביותר את הפרטים הממשיים הקטנים. הרצל היה הגדול בין השניים. אך וייצמן היה הצודק.

התפיסה הציונית של הרצל היתה פרי של מחשבה מופשטת, בלי כל קשר עם ההוי בו חי, היה זה משהו שבא מלמעלה. הוא חלם על חברה כמעט מופשטת, על דפוטים חיצוניים נשגבים. התפיסה הציונית של וייצמן היתה פרי של ההוי היהודי בו גדל, משהו שבא מלמטה, מן המציאות.

וייצמן הכיר בתרומתו המכרעת של הרצל: יצירת ההסתדרות הציונית והקונגרס הציוני. הוא ראה בהם מכשיר כדי להגיע להמוני היהודים, לאסוף כסף, להביא יהודים לארץ ולישב אותם על האדמה בתהליך ממושך והדרגתי. הוא בו בלבו לחלומותיו של הרצל, שהתראה תמיד עם פטרס ונסיכים, קיוה לשכנע אותם, בהופעתו ובדבריו, לתת לו את ארץ-ישראל "על מגש של כסף". הרצל בו לחלומותיו של וייצמן, שביקש לעשות מעשים כל כך קטנים בצורה כל כך בזויה. על ידי עקירת חוקים ומתן שוחד לפקידים תורכים קטנים, במקום להתרכז על השגת הכרזה בינלאומית.

שניהם כאחד היו חובבים בפוליטיקה. חסרה להם לחלוטין הגישה המדעית של המהפכנים המקצועיים, מסוג לנין וחבריו, שהתייחסו אל הפוליטיקה כאל מ.ע. מדויק, ערכו תכניות תוך חישוב הכחות החברתיים, הלאומיים והמדעיים הפועלים במרחב. אולם וייצמן שבא מתוך ההמון, הבין באופן אינטואיטיבי את הכוחות המניעים המונים, את כוחות הרגש וההתלהבות. הרצל, שלא הוכיח בספרו אף במלה אחת את השפה העברית והתרי-בות העברית, ראה רק את הצורות החיצוניות — את המנהגים הדתיים והכמורה הדתית, אליהם התקרבו יותר ויותר.

פראקים וחליפות שחורות

מאחורי המאבק של הרעיונות והאישים עמד המאבק בין יהודי המזרח ויהודי המערב. אנשי המערב השתלפו